Eiropas Savienības
Oficiālais Vēstnesis

LV
C sērija

C/2025/2004

30.4.2025.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums

E. Letta un *M. Draghi* ziņojumu par ES vienotā tirgus darbību un konkurētspēju novērtējums

(pašiniciatīvas atzinums)

(C/2025/2004)

Ziņotājs: **Matteo Carlo BORSANI**

Ziņotājs: **Giuseppe GUERINI**

Ziņotājs: **Stefano PALMIERI**

Padomnieki	Eleonora TRENTO (ziņotājam Matteo Carlo BORSANI) Samuel CORNELLA (ziņotājam Giuseppe GUERINI) Marco CILENTO (ziņotājam Stefano PALMIERI)
Pilnsapulces lēmums	11.7.2024.
Juridiskais pamats	Reglamenta 52. panta 2. punkts
Atbildīgā specializētā nodaļa	Vienotā tirgus, ražošanas un patēriņa specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	12.2.2025.
Pieņemts plenārsesijā	26.2.2025.
Plenārsesija Nr.	594
Balsojuma rezultāts (par / pret / atturas)	222/2/6

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja (EESK) atbalsta *M. Draghi* un *E. Letta* ziņojumos pausto aicinājumu ļoti steidzami rīkoties, lai palielinātu ES ekonomikas konkurētspēju, un atmest ilūziju, ka tikai prokrastinējot var saglabāt vienprātību.

1.2. Tāpēc būtiski ir turpināt strādāt, lai pabeigtu vienotā tirgus izveidi, to paplašinot arī uz finanšu, elektronisko sakaru un enerģētikas nozari un stiprinot pakalpojumu nozari.

1.3. ES iestādēm un dalībvalstīm būtu jāsāk atbilstīgas debates par ES pamatnoteikumiem un par spēkā esošo Līgumu aktualitāti, ņemot vērā pašreizējos izaicinājumus, kas prasa ātru domāšanu un rīcību.

1.4. EESK aicina ES iestādes turpināt vienotā tirgus izveides pabeigšanu, lielu uzmanību pievēršot vides ilgtspējai, ekonomiskajai labklājībai, sociālajai kohēzijai un teritoriālajai kohēzijai, atzīstot tās par konkurētspējas faktoriem.

1.5. EESK atbalsta *M. Draghi* un *E. Letta* apgalvojumu, ka ES ekonomikai ar tās vērtībām un principiem ir ļoti svarīgi atgūt konkurētspēju, palielinot savu starptautisko nozīmi.

1.6. EESK mudina ES iestādes pieņemt rūpniecības politiku, ar kuru varētu pārvarēt pašreizējo sadrumstaloto pieeju, kurā vainojama ne vienmēr koordinētu nacionālo rūpniecības rīcībpolitiku daudzveidība. Tikai vienoti centieni ļaus panākt pareizo līdzsvaru starp fiskāliem, regulatīviem, tirdzniecības/muitas pasākumiem un finansiālajiem stimuliem, un tas patiešām nāktu par labu vienotajam tirgum.

1.7. EESK atkārtoti uzsver, ka, uzlabojot regulējumu un veicot efektīvu administratīvo vienkāršošanu, svarīgi ir samazināt birokrātisko slogu un atbilstības nodrošināšanas izmaksas uzņēmumiem. Šajā ziņā ļoti lietderīgi būtu pastiprināt tiesību aktu ietekmes novērtējumus un konkurētspējai veltītas pārbaudes, lai atbalstītu uzņēmējdarbību un kvalitatīvu darbvietu radīšanu, darba apstākļu uzlabošanu, kā arī ilgtspējīgu ekonomikas izaugsmi un sociālo kohēziju.

1.8. EESK sagaida, ka tiks pieņemti regulatīvi lēmumi, kuru mērķis būs samazināt enerģijas cenas un galvenokārt cenu atšķirības starp dalībvalstīm, kā arī starp Eiropu un citām tautsaimniecībām. Šajā sakarā Komiteja cer, ka vairāk tiks izmantoti cenu starpības līgumi un atjaunīgās enerģijas un citu mazoglekļa enerģijas veidu cena tiks atsaistīta no fosilās enerģijas cenas, kas ir svārstīgāka. Turklāt ir vajadzīgas un vēlamas lielākas investīcijas atjaunīgās enerģijas sektorā un citu veidu mazoglekļa enerģijas ieguvē.

1.9. EESK atbalsta nepieciešamību rūpīgi izvērtēt oglekļa ievedkorekcijas mehānismu (OIM) un mudina ES likumdevējus apsvērt piemērotus veidus, kā pielāgot eksporta un importa procedūras, lai ES rūpniecība varētu saglabāt konkurētspēju starptautiskajos tirgos.

1.10. EESK norāda, ka *M. Draghi* ziņojumā un *E. Letta* ziņojumā ierosinātajiem pasākumiem ir vajadzīga virkne milzīgu investīciju, un tāpēc aicina ES iestādes apsvērt iespēju emitēt kopīgus drošus aktīvus, kā tas tika darīts, reaģējot uz pandēmiju.

1.11. Lai gan Eiropas Savienībai vienmēr ir jābūt miera veicinātājai saskaņā ar drošības koncepciju, kas sniedzas tālāk par militāro dimensiju, EESK norāda, ka mainījušies ģeopolitiskie apstākļi prasa īstenot ES aizsardzības politiku apvienojumā ar spēcīgāku kopējo ārpolitiku. Lai uzlabotu tehnoloģiskās attīstības līmeni nozarē, būs jāpalielina aizsardzības investīcijas, izmantojot arī jaunus finansēšanas instrumentus.

1.12. EESK vēlas, ka atkal notiek sarunas par ES sabiedriskajiem labumiem, lai varētu ieskicēt prioritātes, kas ir būtiskas ES nākotnei. Šo labumu nodrošināšana ir saistīta ar ekonomiskiem, institucionāliem un politiskiem faktoriem, tāpēc garantija ES līmenī radītu pievienoto vērtību salīdzinājumā ar plurālistiskajām valstu pieejām.

2. **Ievads un konteksts**

2.1. EESK atzinīgi vērtē *M. Draghi* ziņojuma un *E. Letta* ziņojuma plašo tematisko tvērumu un drosmi izvirzīt vērienīgus priekšlikumus. Abu dokumentu pamatā ir vispārēja analīze, un pēc tam tiek rūpīgi izskatīti priekšlikumi, kas jāievieš, lai stiprinātu ES vienoto tirgu un konkurētspēju. Šajā atzinumā EESK vēlas analizēt visneatliekamākos jautājumus, kas aplūkoti abos ziņojumos.

2.2. Atzinuma pirmajā daļā EESK norāda uz vissteidzamāk vajadzīgajām investīcijām dažādās jomās, savukārt otrajā daļā Komiteja mudina ES lēmumu pieņēmējus izstrādāt konkurētspējas koncepciju, kurā ņemta vērā tās sociālā dimensija un iekļauta ekonomiskā, sociālā un teritoriālā kohēzija. Šajā nolūkā EESK norāda, ka svarīgi ir atbalstīt investīcijas sociālajā infrastruktūrā, un atgādina par Valdišesas (*Val Duchesse*) samita secinājumiem, kuros atjaunota ES apņemšanās attiecībā uz sociālo dialogu un tā nozīmi Eiropas sociālo tiesību pīlāra un Lailplas (*La Hulpe*) deklarācijas īstenošanā.

2.3. EESK uzsver, ka ES ir būtiskas stratēģiskas izvēles priekšā: aktīvi veidot globālās ekonomikas pārmaiņas, ievērojami palielinot savu konkurētspēju, vai sargāt līdzšinējos sasniegumus, vienlaikus nodrošinot, ka tiek ievērotas iepriekšējās ES saistības ilgtspējas un klimata jomā.

2.4. Tāpēc saskaņā ar *E. Letta* ziņojumu un *M. Draghi* ziņojumu EESK norāda uz steidzamo vajadzību ātri rīkoties un aicina likumdevējiestādes veikt turpmākus pasākumus.

3. **Iekšējais tirgus un tā nākotne**

3.1. EESK piekrīt *E. Letta* ziņojumā un *M. Draghi* ziņojumā paustajam, ka vienotais tirgus ir viens no galvenajiem tehniskajiem un politiskajiem sasniegumiem Eiropas integrācijas procesā. Tomēr sākotnējais vienotais tirgus ir jāpielāgo ģeopolitiskajam kontekstam, kas tikmēr ir izveidojies, un demogrāfiskajām tendencēm Eiropas Savienībā, kurā līdz 2040. gadam darbaspēks samazināsies par 2 miljoniem strādājošo gadā. Ņemot vērā, ka svarīga nozīme ir pienācīgai vienotā tirgus noteikumu izpildei, EESK vēlas tieši iesaistīties Vienotā tirgus noteikumu izpildes panākšanas darba grupā.

3.2. EESK norāda arī, ka svarīgi ir turpināt darbu pie vienotā tirgus izveides pabeigšanas, to paplašinot arī uz finanšu, elektronisko sakaru un enerģētikas nozari, kā arī stiprinot pakalpojumu nozari, kas joprojām saskaras ar daudziem šķēršļiem integrācijai.

3.3. Spēcīgāks un integrētāks vienotais tirgus sniegs ekonomiskus un sociālus ieguvumus. Tāpēc EESK uzskata, ka abos ziņojumos paustie priekšlikumi par vienotā tirgus un ES vienotās valūtas stiprināšanu ir jāpapildina ar fiskālo, sociālo un vides politiku, kas nodrošinātu, ka priekšrocības izmantos visi ES iedzīvotāji un darba ņēmēji.

3.4. Gan *M. Draghi* ziņojumā, gan – netiešāk – *E. Letta* ziņojumā ir paredzēta atjaunota partnerība starp ES dalībvalstīm. Tas nozīmē, ka ir vajadzīgas debates par ES pamatnoteikumiem un par pašreizējo Līgumu aktualitāti, ņemot vērā vērienīgās darbības, kas ierosinātas abos ziņojumos, no kuriem daži norādījumi tika iekļauti arī jauno komisāru pilnvarojuma vēstulēs.

3.5. Tomēr EESK uzskata, ka gan *M. Draghi* ziņojuma, gan *E. Letta* ziņojuma praktiskā īstenošana varētu radīt izaicinājumu jaunajai ES ekonomikas pārvaldības sistēmai (reformētajam Stabilitātes un izaugsmes paktam), ciktāl, kā to uzsvērusi Eiropas Fiskālā padome, šī sistēma līdz šim varēja būt noteikusi pārāk lielus budžeta ierobežojumus ([1]).

3.6. EESK atbalsta *E. Letta* ziņojumā pausto aicinājumu izveidot vienotu tirgu ar mērķi veicināt vides ilgtspēju un ekonomisko labklājību, kā arī *M. Draghi* ziņojumā pausto aicinājumu padarīt ES ilgtspējas mērķus par konkurētspējas elementu ([2]). Jau daudzus gadus EESK ir atbalstījusi pāreju no lineāras ekonomikas uz aprites ekonomiku, kā arī pilsoniskās sabiedrības lomu šajā kontekstā ([3]).

4. **ES vadošā loma pasaulē**

4.1. EESK piekrīt konstatējumam, ka pašlaik ES ekonomika konkurē ne tikai ar ASV, bet arī ar jaunietekmes valstīm, piemēram, Ķīnu un Indiju, starptautiskajā kontekstā, kas ir kļuvis sarežģītāks salīdzinājumā ar vienotā tirgus pirmsākumiem. Šajā ziņā *M. Draghi* ziņojumā ir iezīmētas trīs galvenās darbības jomas: i) sevi jāpozicionē konkurētspējīgi globālajā "sacensībā", mazinot inovācijas plaisu; ii) ir svarīgi samazināt stratēģisko atkarību no trešo valstu piegādes ķēdēm; iii) Eiropas Savienībai jāspēj rīkoties patiešām vienoti.

4.2. Tāpēc EESK norāda, cik svarīga ir vērienīga ES tirdzniecības programma un ES sadarbība ar globālajiem partneriem.

4.3. EESK atbalsta *M. Draghi* un *E. Letta* apgalvojumu, ka ES ekonomikai ar savām vērtībām un noteikumiem ir izšķirīgi atgūt konkurētspēju, palielinot savu starptautisko nozīmi, neraugoties uz trešo valstu lielo tirdzniecības bloku straujo un pastāvīgo attīstību un satraucošo ģeopolitiskās spriedzes pieaugumu.

4.4. Eiropas Savienībai arī turpmāk jāuzņemas vadošā loma jautājumos, kas saistīti ar klimata pārmaiņām, piesārņojumu un biodaudzveidības samazināšanos.

4.5. Šajā kontekstā EESK uzskata, ka Eiropas Savienībai nevajadzētu pārstāt būt par miera un demokrātijas virzītājspēku ([4]), kas sniedz ieguldījumu jauna globālā līdzsvara meklējumos un stiprina euro lomu pasaules ekonomikā, kā arī palielina spēju paust vienotu nostāju ārpolitikā. EESK aicina izpētīt, vai šajā jomā nav iespējams ieviest vairākuma balsojumu.

4.6. EESK brīdina par globālās pārvaldības sadrumstalotības risku un tirdzniecības tarifu paaugstināšanās risku. Krīze saistībā ar spēju veidot auglīgas starptautiskās attiecības var veicināt sacensību par konkurences priekšrocībām, un tas var veicināt spriedzi un konfliktus, apdraudot mieru, demokrātiskās vērtības un sociālo un vidisko mērķu sasniegšanu. Turklāt EESK uzskata, ka stabila un ilgstoša miera panākšana pasaulē ir atkarīga arī no iedzīvotāju dzīves un darba apstākļu uzlabošanas saskaņā ar ANO Ilgtspējīgas attīstības programmā (2030) paredzēto ilgtspēju.

([1]) Eiropas Fiskālā padome (2024. gads), *2024. gada ziņojums*.
([2]) OV C, C/2024/6877, 28.11.2024., ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/6877/oj.
([3]) Eiropas Komisija un Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja kopīgi izveidojušas Eiropas aprites ekonomikas jautājumos ieinteresēto personu platformu.
([4]) Tie ir principi, kas nostiprināti Līgumos un Eiropas Savienības Pamattiesību hartā.

5. **ES rūpniecības politika**

5.1. EESK atzinīgi vērtē to, ka *M. Draghi* ziņojumā ir konstatēta cieša korelācija starp rūpniecības konkurētspēju un ilgtspējīgu Eiropas sociālo modeli, kurš ir patiess integrācijas procesu cementējošais faktors un ES pamatvērtība.

5.2. EESK piekrīt *M. Draghi* aicinājumam izstrādāt rūpniecības politiku, ar kuru varētu pārvarēt pašreizējo sadrumstaloto pieeju, kurā vainojama ne vienmēr koordinētu nacionālo rūpniecības rīcībpolitiku daudzveidība. Saskaņoti ES centieni faktiski ir vienīgais veids, kā nodrošināt pareizo līdzsvaru starp fiskālajiem, regulatīvajiem, tirdzniecības/muitas pasākumiem un finanšu stimuliem, kā tas raksturīgs visjaunākajai ASV un Ķīnas rūpniecības politikai; tādējādi vienotais tirgus gūtu īstu labumu. Tas būtu jādara, racionalizējot likumdošanas iniciatīvas, lai tās kļūtu kvalitatīvi mērķorientētas un dotu iespēju novērtēt ietekmi uz ES uzņēmumiem un kvalitatīvu darbvietu radīšanu.

5.3. EESK uzskata, ka pašreizējo zemo ES investīciju līmeni pētniecības, izstrādes un inovācijas jomā, kā arī progresīvo tehnoloģiju ieviešanas trūkumu vismaz daļēji varētu novērst ar lielākiem un pārdomātākiem publiskajiem ieguldījumiem (*M. Draghi* uzskata, ka pamatprogramma "Apvārsnis Eiropa" mērķu ziņā ir pārāk sadrumstalota). Tāpēc EESK piekrīt ziņojumā paustajam aicinājumam investīcijas novirzīt uz nozarēm ar augstu izaugsmes potenciālu, kā arī veikt šādus pasākumus: i) dot ievirzi darbībām un koordinēt tās; ii) definēt efektīvu rūpniecības stratēģiju, kuras pamatā ir pētniecība, izstrāde un tehnoloģiskā inovācija; iii) atbalstīt rūpnieciskās partnerības, stiprinot galvenos instrumentus, piemēram, svarīgus projektus visas Eiropas interesēs (*IPCEI*).

5.4. Apvienošanās jomā EESK atbalsta *M. Draghi* ziņojumā izklāstīto vispārējo pieeju, kurā ierosināts rast līdzsvaru starp konkurences politiku un rūpniecības politiku, it īpaši piešķirot pienācīgu nozīmi tādiem stratēģiskiem faktoriem kā inovācija un nākotnes vai potenciālā konkurence, arī starptautiskā līmenī. Lai šo pieeju veicinātu saskaņā ar *M. Draghi* ziņojumu, EESK uzskata, ka nav nepieciešams grozīt ES Apvienošanās regulu, bet gan jāatjaunina Komisijas pamatnostādnes. Šajā saistībā EESK prasa īpaši piesardzīgi apsvērt iespēju apvienoties ES iedzīvotāju drošībai stratēģiskajās jomās (informācijas un komunikācijas tehnoloģijas, divējāda lietojuma tehnoloģijas).

5.5. Attiecībā uz Līguma par Eiropas Savienības darbību (LESD) 101. pantu EESK atzīst, ka svarīgi ir nodrošināt skaidras vadlīnijas un paraugus horizontālās sadarbības nolīgumiem starp ES uzņēmumiem, kā ierosināts *M. Draghi* ziņojumā, lai veicinātu investīcijas pētniecībā un izstrādē, pāreju uz ilgtspēju un citas stratēģiskas iniciatīvas.

6. **ES tiesiskais regulējums**

6.1. Atbilstoši vairākām jau paustajām nostājām EESK atkārtoti uzsver: lai palielinātu uzņēmumu produktivitāti un konkurētspēju, ir būtiski, izmantojot labāku regulējumu un efektīvu administratīvo vienkāršošanu, samazināt visiem uzņēmumiem birokrātisko slogu un izmaksas, kas rodas, nodrošinot atbilstību ES un valstu noteikumiem.

6.2. EESK sagaida, ka Eiropas Komisija īstenos priekšlikumu, proti, ziņošanas slogu uzņēmumiem samazinās par 25 %, attiecinot pasākuma darbības jomu uz birokrātiju plašākā nozīmē, un noteiks mērķi vismaz par 50 % samazināt slogu mazajiem un vidējiem uzņēmumiem (MVU), vienlaikus nemazinot privātā sektora apņemšanos saskaņot uzņēmējdarbību ar kopējiem vidiskajiem, sociālajiem un konkurētspējas mērķiem.

6.3. Tāpēc Komiteja atzinīgi vērtē *M. Draghi* ziņojumā minēto atgādinājumu, ka birokrātiskais slogs īpaši nelabvēlīgi ietekmē MVU. Šajā sakarā jāstiprina turpmāko pasākumu ietekmes novērtējumi, piemēram, izmantojot iepriekšējas simulācijas, kuru pamatā ir ekonometriskie un kvantitatīvie pierādījumi. Ņemot to vērā, EESK atbalsta arī ideju, ka pirms jaunu ES tiesību aktu pieņemšanas jāveic konkurētspējai veltīta pārbaude, to attiecinot arī uz likumdošanas procedūras laikā veiktajām būtiskajām izmaiņām un grozījumiem, lai atbalstītu uzņēmējdarbību un kvalitatīvu darbvietu radīšanu, darba apstākļu uzlabošanu, ilgtspējīgu ekonomikas izaugsmi un sociālo kohēziju.

6.4. EESK ierosina izstrādāt labas likumdošanas metodes, kas atbilst subsidiaritātes principam un kurās tiek novērtēta sociālā dialoga nozīme un sociālo partneru un pilsoniskās sabiedrības iesaistīšanās. Turklāt ES tiesību akti nedrīkst pavērt iespēju valstu valdībām samazināt darba ņēmēju aizsardzību, bet tiem ar tiesībām un aizsardzības pasākumiem būtu jāatbalsta cieņpilns darbs, veicinot konverģences procesu un uzlabojot ES iedzīvotāju dzīves un darba apstākļus, arī ņemot vērā jauno tehnoloģiju straujo attīstību.

7. **Banku un kapitāla savienība**

7.1. EESK atgādina par 2015. gadā izveidotās kapitāla tirgu savienības stratēģisko nozīmi un norāda uz savu vairākkārtējo aicinājumu pabeigt banku savienības izveidi, vienlaikus nodrošinot mazo noguldītāju aizsardzību un pensiju uzkrājumu mērķu respektēšanu ([5]).

7.2. Turklāt ir jāstrādā pie pilnīgāka ES iespējkapitāla tirgus izveides. Pašreizējā iespējkapitāla tirgus apjoms (5 % no globālā apjoma) nav pat salīdzināms ar ASV (50 % no globālā apjoma) vai Ķīnas (40 % no globālā apjoma) tirgu apjomu, un tāpēc ES novatori, saskaroties ar objektīvām darbības uzsākšanas un paplašināšanas grūtībām, eksportē savus projektus ārpus ES.

8. **Enerģētikas savienība**

8.1. EESK cer, ka tiks pieņemti regulatīvi lēmumi, kuru mērķis būs samazināt enerģijas cenas, kas Eiropā pašlaik ir augstākas nekā citās tautsaimniecībās un rada neizdevīgus konkurences apstākļus. Šī nelabvēlīgā stāvokļa iemesli ir saistīti ne tikai ar labi zināmo dabas resursu trūkumu ES teritorijā, bet arī ar šādiem faktoriem: i) lēno tempu dažu stratēģisku investīciju veikšanai tīras enerģijas jomā; ii) spēkā esošajiem neoptimālajiem nodokļu noteikumiem; iii) atvasināto instrumentu tirgus darbību, kas var veicināt svārstīgumu (*M. Draghi* ziņojums). Turklāt, kā uzsver *E. Letta*, tas, ka nav enerģijas tirgu pilnīgas integrācijas, kas mazinātu piekļuves izmaksas un veicinātu investīcijas, ir vēl viens neizdevīgā stāvokļa faktors.

8.2. Tāpēc abos ziņojumos ir ierosināts lielāku nozīmi piešķirt atjaunīgās enerģijas un citu nefosilu enerģijas veidu priekšrocībām, it īpaši izmantojot cenu starpības līgumus un atjaunīgās enerģijas cenas atsaistīšanu no fosilās enerģijas cenas, kas, kā zināms, ir svārstīgāka.

8.3. EESK aicina Eiropas Komisiju atbalstīt investīcijas atjaunīgajā enerģijā un apsvērt iespēju atbalstīt investīcijas citos nefosilos enerģijas veidos, kā arī ieviest konkrētus pasākumus, kas ļautu nodrošināt, ka dalībvalstīm piešķirtā emisijas kvotu tirdzniecības sistēmas (ETS) ieņēmumu daļa (pašlaik aptuveni 75 %) tiek investēta dekarbonizācijas projektos, piemēram, oglekļa uztveršanas, izmantošanas un uzglabāšanas (CCUS) risinājumu izstrādē, ūdeņraža ražošanā un tā izvēršanas paātrināšanā.

8.4. Abos ziņojumos ir uzsvērta OIM nozīme ES rūpniecības aizsardzībā pret oglekļa emisiju pārvirzi un vides dempingu, taču tika atzīmēti arī daži trūkumi šajā sakarā. *E. Letta* ziņojumā uzsvērts, ka ir rūpīgi jāizvērtē ES rūpniecības konkurētspējas zaudēšanas risks, tostarp pārskatot minētā mehānisma darbības jomu. Savukārt *M. Draghi* ziņojumā ir apšaubīta OIM efektivitāte un uzsvērta pasākuma pārmērīgā sarežģītība, kas rada milzīgu administratīvo slogu uzņēmumiem un sadrumstalotas īstenošanas risku dalībvalstīs.

8.5. EESK piekrīt *E. Letta* ziņojumā ietvertajam priekšlikumam, ka Komisija un Eiropas Investīciju banka (EIB) izveido ES Zaļo garantiju (*European Green Guarantees* jeb *EGG*) sistēmu ar mērķi piesaistīt publiskos un privātos līdzekļus ilgtspējas mērķu sasniegšanai. ES uzņēmumu pašreizējā spēcīgā pozīcija tīro tehnoloģiju nozarēs būtu jāaizstāv pret Ķīnas agresīvo izaugsmi šajā nozarē.

([5]) OV C 155, 30.4.2021., 20. lpp..

9. **Zināšanu savienība**

9.1. EESK atzinīgi vērtē *E. Letta* ziņojumā pausto ierosinājumu tradicionālajām četrām pārvietošanās brīvībām ES vienotajā tirgū pievienot piekto brīvību, kas būtu vērsta uz zināšanām, pētniecību un inovāciju.

9.2. EESK atbalsta *M. Draghi* ziņojumā noteiktās prasmju pilnveidošanas darbības, kas paredzētas, lai risinātu ES nākotnes uzdevumus ar mērķi novērst inovācijas plaisu un uzlabot pāreju no inovācijas uz produktu un pakalpojumu komercializāciju. Starp šiem vērtīgajiem priekšlikumiem ir šādi: i) atbalsts prasmju pilnveidei un pārkvalifikācijai, it īpaši tehnoloģiju un digitālajā nozarē; ii) speciālistu mobilitātes uzlabošana; iii) finansējuma pieejamības vienkāršošana; iv) publiskā un privātā sektora partnerību izveide ar mērķi noteikt atbilstošus prasmju standartus un apmācības programmas.

9.3. Tomēr EESK norāda, ka *M. Draghi* ziņojumā nav pienācīgi ņemts vērā nedz sociālais dialogs attiecībā uz investīciju aktivizēšanu un koplīguma sarunu uzsākšanu saistībā ar pārkārtošanos, nedz arī mūžizglītības nozīme no darba ņēmēju viedokļa.

10. **Mākslīgā intelekta loma**

10.1. EESK uzsver mākslīgā intelekta (MI) lomu un nozīmi saistībā gan ar vērienīgo mērķi izvērst piekto pārvietošanās brīvību, kuras pamatā ir zināšanas, inovācija un pētniecība, gan ar vispārīgāku nepieciešamību palielināt ES ekonomikas produktivitāti nākotnē, rūpnieciskajos procesos vertikāli integrējot MI.

10.2. MI izstrāde ir jāveic saskaņā ar Eiropas deklarāciju par digitālajām tiesībām un digitālajai desmitgadei paredzētajiem principiem, un tai jāatbilst attīstības modelim, kura pamatā ir informācijas plurālisms, MVU attīstība un jaunu darbvietu radīšana.

10.3. Ņemot vērā MI sistēmu un jaunu topošo tehnoloģiju plašo potenciālu, ir vajadzīga pieeja, kas ļautu novērst negatīvas sekas, kuras šo tehnoloģiju izmantošanas dēļ varētu rasties darba ņēmējiem. Ar leģislatīvām iniciatīvām būtu jānovērš nepilnības darba ņēmēju tiesību aizsardzībā darbavietā un jānodrošina, ka visu cilvēka un mašīnas mijiedarbību laikā kontroli saglabā cilvēks.

11. **Investīciju nozīme**

11.1. EESK konstatē, ka dažādas *M. Draghi* ziņojumā un *E. Letta* ziņojumā ierosinātās darbības netiks īstenotas, ja nebūs milzīgu investīciju, un tas uzsvērts *Draghi* ziņojumā, norādot uz paralēlēm starp šobrīd Eiropā nepieciešamajām investīcijām un pēckara Māršala plānu.

11.2. Tāpēc EESK aicina ES iestādes apsvērt iespēju izdot kopīgus drošus aktīvus (kā tas bija pandēmijas laikā), izmantojot jaunu pieeju, kas vairs nav saistīta ar konkrētu ārkārtas situāciju, bet ir vērsta uz ilgtermiņa mērķiem un ES sabiedrisko labumu ražošanu. Šajā kontekstā EESK uzskata, ka būtu jāapsver iespēja izveidot kopīgu ES investīciju fondu, ko finansētu ar dažādiem instrumentiem, tostarp ar kopīgu ES parāda vērtspapīru emisiju ([6]), un kas būtu vērsts uz ES kopīgu interešu projektiem un tiktu pārvaldīts, garantējot sociālo dialogu.

11.3. EESK atzīmē, ka investīciju izdevumi pēdējo divdesmit gadu laikā ir samazinājušies, tādēļ daudzās ES valstīs ir samazinājies publiskais pamatkapitāls. Šī publiskā pamatkapitāla samazināšanās ne tikai ietver drošības problēmas, bet arī apdraud sabiedrisko pakalpojumu kvalitāti un sniegšanu, ekonomikas izaugsmi un līdz ar to arī iespējamās privātās investīcijas.

11.4. Valsts atbalsta noteikumus varētu pielāgot *E. Letta* ziņojumā ierosinātajā veidā, proti, lai sasniegtu tādus stratēģiskus mērķus kā zaļā un digitālā pārkārtošanās vai atvieglotu nelabvēlīgā situācijā esošu cilvēku reintegrāciju darba tirgū vai kredītu pieejamību uzņēmumiem. Vienlaikus būtu ātri jāizveido Eiropas nozīmes stratēģiskām investīcijām paredzēts ES fonds, kas varētu palīdzēt veidot ES konkurētspēju un virzīt zaļo un digitālo pārkārtošanos.

([6]) OV C, C/2024/3385, 31.5.2024., ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/3385/oj.

11.5. Turklāt EESK konstatē: lai gan jānovērš nepietiekamā konkurētspēja salīdzinājumā ar ASV un Ķīnu, ir jāatzīmē arī tas, ka ES modelis ir pasaules mērogā izcils labklājības, solidaritātes, sociālās iekļaušanas, ilgtspējas un nevienlīdzību novēršanas ziņā. Kļūstot konkurētspējīgākai un produktīvākai, Eiropas Savienībai būtu jāsaglabā un jārada jauns šis solidaritātes un vienlīdzības mantojums, palielinot sociālās ekonomikas nozīmi.

11.6. Tomēr vienlaikus jāuzsver: ja Eiropai neizdosies kļūt produktīvākai, tā būs spiesta izvēlēties starp tehnoloģisko līderību, līderību klimata jomā un globālo neatkarību, taču tas apgrūtinās ES progresīvā sociālā modeļa finansēšanu. Pārkārtošanās izmaksas ir jāuzņemas visiem kopīgi, tāpēc EESK ir ierosinājusi izstrādāt taisnīgas pārkārtošanās politikas satvaru ([7]) ([8]).

12. **Aizsardzības savienība**

12.1. Norādot uz Līguma par Eiropas Savienību (LES) 3. pantu, kurā noteikts, ka "Savienības mērķis ir veicināt mieru, stiprināt savas vērtības un savu tautu labklājību", EESK uzskata, ka Eiropas Savienībai vienmēr un katrā ziņā ir jāizvērš sava diplomātiskā rīcība, lai rastu miermīlīgu risinājumu jebkuram notiekošajam konfliktam.

12.2. EESK apzinās, ka Krievijas iebrukums Ukrainā prasa īstenot Eiropas aizsardzības politiku, ko nevar nodalīt no kopējās ārpolitikas. Šajā sakarā Komiteja uzskata, ka ir jāpalielina investīcijas, izmantojot arī jaunus finansēšanas instrumentus, kas spēj uzlabot tehnoloģiskās attīstības līmeni militārajā nozarē, it īpaši, lai aizsargātu ES austrumu robežas.

12.3. Tādēļ EESK piekrīt abos ziņojumos ietvertajām prasībām attiecībā uz šādiem aspektiem: i) labāku pieprasījuma apkopošanu un koordinēšanu ES līmenī, lai palielinātu apjomradītus ietaupījumus, piemēram, ar kopīgiem iepirkumiem; ii) tūlītēju Eiropas aizsardzības industriālās stratēģijas īstenošanu un, kā teikts *M. Draghi* ziņojumā, ātru Eiropas aizsardzības industriālās programmas pieņemšanu. *E. Letta* ziņojumā arī skaidrots, ka aizsardzības izdevumiem ir vajadzīga visaptveroša pieeja, kurā ņemti vērā uz tirgu orientēti stimuli gan ES, gan valstu līmenī.

13. **Savienība, kas spēj nodrošināt ES sabiedriskos labumus**

13.1. EESK uzskata, ka pēc abiem šajā atzinumā izskatāmajiem ziņojumiem būtu jāuzsāk pārdomas par ES sabiedrisko labumu, lai varētu noteikt ES nākotnei būtiskas prioritātes. Minēto labumu nodrošināšana ir saistīta ar ekonomiskiem, institucionāliem un politiskiem faktoriem, tāpēc ES iestāžu aktīvā loma papildus plurālistiskajām valstu pieejām radītu pievienoto vērtību, kas nodrošinātu apjomradītus ietaupījumus un pozitīvus ārējos efektus.

13.2. Tāpēc Komiteja uzskata, ka ir lietderīgi veikt atbilstošas investīcijas aizsardzībā, kā arī veicināt citstarp investīcijas šādās jomās: i) pārrobežu digitālās un enerģētikas infrastruktūras izveide; ii) platformu izvēršana prasmju apgūšanai un apmaiņai; iii) kopīgu iepirkuma programmu sākšana attiecībā uz kritiski svarīgām izejvielām; iv) kopīga vakcīnu un medicīnas ierīču piegāde; v) profesionālās mūžizglītības un pilnveides programmu izstrāde; vi) veselības aprūpes pakalpojumu ieviešana; viii) pastiprināta rīcība sociālo mājokļu jomā.

13.3. Ņemot vērā šos apsvērumus, nākamajai daudzgadu finanšu shēmai (DFS) 2028.–2034. gadam jābūt vērstai uz stratēģiskajām prioritātēm, kas izklāstītas abos ziņojumos un ir saistītas ar investīcijām ES sabiedriskajos labumos, kas minēti iepriekšējā punktā. Tāpēc EESK sagaida, ka nākamās DFS kvantitatīvais finansējums ļaus Eiropas Savienībai īstenot savas stratēģiskās prioritātes tādās jomās kā vide, tehnoloģiskā inovācija, atvērta stratēģiskā autonomija un sociālais progress, kā arī pienācīgi risināt globālos uzdevumus.

13.4. EESK pauž nožēlu, ka instruments *STEP* (Eiropas stratēģisko tehnoloģiju platforma), kas ieviests 2021.-2027. gada DFS viduposma pārskata laikā, ir pārāk pieticīgs salīdzinājumā ar līdzīgām iniciatīvām citās valstīs.

([7]) OV C, C/2024/1576, 5.3.2024., ELI: https://eur-lex.europa.eu/eli/C/2024/1576/oj.
([8]) OV C, C/2025/772, 11.2.2025., ELI: https://eur-lex.europa.eu/eli/C/2025/772/oj.

13.5. EESK arī uzskata, ka, ņemot vērā instrumenta *SURE* pozitīvo ietekmi Covid-19 radītās krīzes laikā, būtu jāapsver iespēja izstrādāt citu *SURE* ([9]), kas varētu atbalstīt prasmju pilnveidi un pārkvalifikāciju, divējādu ilgtspējīgo un taisnīgo pārkārtošanos, kā arī stāties pretī jebkādiem iespējamiem satricinājumiem ([10]) ([11]).

13.6. EESK sagaida, ka nākamajā finanšu shēmā tiks iekļauts ES konkurētspējai paredzēts stratēģisks investīciju instruments, kas papildinātu sociālo kohēziju, tāpēc pārdales perspektīva un loģika jāapvieno ar investīciju loģiku, it īpaši tehnoloģiskās konkurētspējas un rūpniecības pārmaiņu jomā.

13.7. *M. Draghi* ziņojumā ierosinātais vēlamais "jaunais konkurētspējas koordinācijas satvars", kurā ieteikts visas attiecīgās ekonomikas politikas sasaistīt ar stratēģiskajām prioritātēm, par kurām vienojusies Eiropadome, būtu jākoordinē ar fiskālo disciplīnu un jauno sociālās konverģences sistēmu, izmantojot Eiropas pusgada procedūras.

13.8. Eiropas pusgadam var būt svarīga nozīme konkurētspējas, produktivitātes, ilgtspējas un sociālā taisnīguma veicināšanā, ja šie faktori jaunajā atsauces satvarā ir līdzvērtīgi. Jaunā konkurētspējas koordinācijas instrumenta izstrādes un Eiropas Konkurētspējas fonda īstenošanas mērķis ir atbalstīt ekonomikas izaugsmi, koordinējot ES un valstu mērķus un prioritātes.

13.9. EESK vēlas atgādināt arī par saikni starp Eiropas pusgadu un jauno sociālās konverģences sistēmu, kas ir noderīgs instruments, lai uzraudzītu, novērtētu un īstenotu dalībvalstu investīcijas sociālā pīlāra mērķu sasniegšanai.

14. **Sociālās un teritoriālās kohēzijas nozīme**

14.1. Ļoti svarīgi ir, lai arī turpmāk galvenā loma būtu ekonomiskajai, sociālajai un teritoriālajai kohēzijai. EESK precizē: lai gan *E. Letta* ziņojumā un *M. Draghi* ziņojumā parādīta cieša saikne starp iekšējo tirgu un ekonomisko, sociālo un teritoriālo kohēziju (*E. Letta* ziņojums), kā arī starp ES konkurētspēju un Eiropas sociālo modeli (*M. Draghi* ziņojums), starp tiem ir būtiskas analītiskās atšķirības, un līdz ar to tajos ir izvirzīti dažādi konkrēti priekšlikumi saistībā ar plašo ekonomiskās, sociālās un teritoriālās kohēzijas jautājumu.

14.2. *E. Letta* ziņojumā galvenā nozīme ir kohēzijas politikai, jo tā ļauj nodrošināt, ka iekšējā tirgus priekšrocības tiek pilnībā sadalītas starp visiem ES iedzīvotājiem un dažādām teritorijām ("brīvība palikt vietā, kurā izvēlas dzīvot"). Tieši šajā kontekstā it īpaši tiek atzīmēts, ka svarīgi ir vispārējas nozīmes pakalpojumi (sk. LESD 14. pantu un LES 26. protokolu), kas paredzēti tieši tam, lai garantētu brīvību palikt vietā, kurā izvēlas dzīvot. It īpaši *E. Letta* ziņojumā Eiropas pusgads tiek uzskatīts par piemērotāko politisko satvaru, kas var garantēt atbilstošu kohēzijas noteikumu piemērošanu, tādējādi līdzsvarojot daudzpusējo fiskālo un makroekonomisko uzraudzību saskaņā ar Stabilitātes un izaugsmes paktu.

14.3. Tāpēc EESK uzskata, ka Eiropas pusgada uzdevums ir noteikt kopējus minimālos standartus un novērst iekļaušanas jomā sastopamos šķēršļus, ar ko joprojām saskaras nabadzības vai atstumtības riskam pakļautās iedzīvotāju grupas un ģeogrāfiskie apgabali, kuri ir visneaizsargātākie pret ekonomikas pārmaiņām un kuros tāpēc ir jānodrošina pienācīgs kohēzijas līmenis.

14.4. EESK atzīmē: lai gan *M. Draghi* ziņojumā ir uzsvērta pastāvošā saikne starp konkurētspēju un Eiropas sociālo modeli, šķiet, ka tajā tiek apšaubīta kohēzijas politikas stratēģiskā nozīme pašreizējā daudzgadu finanšu shēmā (2021–2027). Tajā var arī būt nepietiekami novērtēta ietekme, ko uz ES konkurētspēju rada materiālajai un nemateriālajai sociālajai infrastruktūrai paredzētas investīcijas, kas atbalsta sociālo, pārdales un nodarbinātības politiku.

([9]) Eiropas pagaidu atbalsta instruments bezdarba risku mazināšanai ārkārtas situācijā.
([10]) EESK rezolūcija "ES demokrātiskā progresa plānošana: rezolūcija nākamajam likumdošanas pilnvaru termiņam".
([11]) OV C 517, 22.12.2021., 16. lpp..

14.5. EESK aicina apsvērt arī konkurētspējas teritoriālo dimensiju, kurai diemžēl ne vienā no abiem ziņojumiem nav pievērsta uzmanība, bet kas ir labi aprakstīta ES reģionālās konkurētspējas indeksā 2.0 ([12]). Komiteja uzskata, ka ES konkurētspēja būtu jāanalizē arī teritoriālajā līmenī, lai īstenotu daudzus no priekšlikumiem, kas iekļauti *M. Draghi* ziņojumā un *E. Letta* ziņojumā.

14.6. EESK vēlas uzsvērt risku, ko rada konkurētspējas stratēģija, kurā netiek ņemta vērā nevienlīdzība, jo šāda pieeja palielinātu plaisu starp lauku apvidiem, salām, tādām iekšzemes teritorijām, kurām draud iedzīvotāju skaita samazināšanās, un pilsētu teritorijām, kā arī starp dažādām iekšējā tirgus jomām.

14.7. Noslēgumā EESK pauž cerību, ka Komisijas likumdošanas darba kārtība dos iespēju līdzsvarot abu ziņojumu dažādos redzējumus par kohēziju, lai turpinātu saskaņot konkurētspējas politiku, no vienas puses, un ekonomiskās, sociālās un teritoriālās kohēzijas un vidiskās ilgtspējas politiku, no otras puses. Konkurētspēju nevar panākt bez sociālās kohēzijas un solidaritātes, jo harmoniska teritoriju attīstība ir būtiska pareizai vienotā tirgus darbībai, kā arī tā turpmākai izaugsmei.

Briselē, 2025. gada 26. februārī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Oliver RÖPKE

([12]) *Dijkstra, L., Papadimitriou, E., Cabeza Martinez, B., de Dominicis, L., Kovacic, M.*, 2023, *EU Regional Competitiveness Index – 2022 Edition, European Commission Working Papers*, WP01/2023.